

با توسعه افقی،
انعطاف فضای
شهری بالاتر
رفته، لذا بستری
برای کنش‌های
اجتماعی و
نمادسازی
از جنس
زیبایی شناختی
رافراهم می‌کند
و این زمینه‌ای
برای کاهش
آسیب‌پذیری
روانی و بالارفتن
تاب‌آوری افراد
است

روزبه‌روز کمتر شود. خراسانی معتقد است، کاهش ماندگاری سکونتگاه‌ها نتیجه سیاست‌های ایران در حوزه زمین است. توسعه عمودی شهرها و خانه‌های قوطی کبریتی نمونه‌ای از این نوع سیاست‌گذاری‌ها است.

برای شکل‌گیری هویت مبتنی بر سکونت، پایداری سکونت نقش مهمی را ایفا می‌کند که این پایداری وابسته به اقتصاد، خدمات و کار است. اتفاقی که در تهران افتاد فقط توسعه عمودی نبود، بلکه فاجعه تراکم‌فروشی رخ داد که از لحاظ اقتصاد سیاست نوعی غارت است. چرا که با تشویق توسعه عمودی در شهرها الگوی سکونت تغییر کرد و به تبع آن هویت سکونتی هم تهدید شد.»

این جامعه‌شناس می‌گوید: «با کاهش ماندگاری سکونت افراد، کنش اجتماعی از بین رفته و اجتماع محلی نیز از بین رفت. این تغییرات باعث به وجود آمدن فاصله بین فضای خصوصی و حوزه عمومی شد که خود ویران‌کننده است. چرا که فرض بر این است با خروج از حوزه خصوصی امکان کنش عمومی برای افراد فراهم باشد، اما با وجود توسعه عمودی این امکان از بین رفته و برای یک کنش اجتماعی باید فاصله زیادی را پیمود.

برای شکل‌گیری هویت باید این دو فضا مجاورت داشته باشند، اما با اتوبانی شدن و بلند مرتبه شدن تهران، فضای عمومی تضعیف و به تبع آن هویت شهری مورد تهدید قرار گرفت.» به عبارت دیگر، این موضوع که مستأجرها هر سال جابه‌جایی مجدد هستند و حاشیه‌نشینی افزایش پیدا کرده؛ کل جامعه و تاب‌آوری آن را در معرض خطر قرار داده است.

افزایش تاب‌آوری با تغییر مدل شهرسازی

بین تاب‌آوری اجتماعی و ویژگی‌های مکان ارتباط تنگاتنگی وجود دارد. تاب‌آوری اجتماعی شامل شرایطی است که تحت آن افراد و گروه‌های اجتماعی با تغییرات محیطی انطباق می‌یابند. تاب‌آوری در واقع بیانگر توان جامعه برای پاسخ به بحران‌ها است. اگر افراد با قرار گرفتن در محیطی بتوانند حس تعلق را تجربه کنند، خود را متعلق به یک گروه یا مکان یا قومیت بدانند

و در کنش‌های اجتماعی آن محل شرکت داشته باشند، مشخصاً از هویت شهری قابل قبولی برخوردار می‌شوند که تأثیر مستقیمی بر تاب‌آوری اجتماعی آنان می‌گذارد. افراد با ایجاد یک فضای مشترک ذهنی با دیگران می‌توانند معنای مشترک خلق کرده و به تبع آن شبکه ارتباطی قوی با دیگر افراد بسازند.

شبکه ارتباطی قوی است که تاب‌آوری انسان‌ها را در بحران‌ها افزایش می‌دهد، لذا توجه به مؤلفه‌هایی چون ارتقای کیفی محیط، هویت، پایداری سکونتی، ایجاد شبکه ارتباطی و ایجاد فضای کنشگری اجتماعی سبب ارتقای تاب‌آوری اجتماعی می‌شود. تولید فضای شهری، مفهومی پیچیده و چندوجهی است که رویکردها و تفسیرهای گوناگونی در مورد آن مطرح می‌شود. یکی از محوری‌ترین آنها متعلق به مامفورد است. وی معتقد است، فضای شهری آنقدر باید انعطاف داشته باشد که بتواند کنش‌ها و واکنش‌های جامعه را برتابد و به پرورش مدنیت کمک کند.

در همین راستا، شهر را یک سازمان اقتصادی می‌داند که عرصه‌ای برای کنش‌های اجتماعی و نمادهای زیباشناختی جمعی است. تغییر ساختار فضایی و تولید فضای رانتهی هم به گونه‌ای تابعی از اقتصاد سرمایه‌محور است که الگوی شهرها را متحول کرده و باعث تغییر اندازه و مساحت در شهر و ترکیب فضاها در اراضی داخل و خارج از محدوده حریم شهرها شده است. آنچه کشورهای موفق در حوزه شهرسازی از آن به عنوان روش توسعه استفاده کرده‌اند، توسعه افقی بوده که در عین اتصال محدوده‌ای به شهر اصلی، اتصال تاریخی و هویتی نیز برقرار است.

با توسعه افقی، انعطاف فضای شهری بالاتر رفته، لذا بستری برای کنش‌های اجتماعی و نمادسازی از جنس زیبایی‌شناختی رافراهم می‌کند و این زمینه‌ای برای کاهش آسیب‌پذیری روانی و بالارفتن تاب‌آوری افراد است. البته توجه به این نکته ضروری است که مدل توسعه شهری، تنها یک مقوله مدیریتی صرف نیست بلکه تأثیرات تعیین‌کننده‌ای بر روان افراد دارد که این تأثیر خود را در هویت شهری و تاب‌آوری نشان می‌دهد.

